

Kerken in individualistische tijden

Tekst: Jessy de Cooker. Foto's: Gerard van Dieren

Nieuwe Kerk



De kerkelijke interesse in ons land blijft afnemen, terwijl de kerk ook een gemeenschap biedt in individualistische tijden. Jessy de Cooker, zelf niet christelijk, ging op onderzoek uit en belandde in de Nieuwe Kerk.

Terwijl de regen met ferme stoten tegen de glas-in-loodramen van de Nieuwe Kerk slaat, druppelt predikant Dirk de Bree doopwater op het voorhoofd van Job Ruben, de zeven weken oude zoon van An-nemieke en Edvard Hendriksen. Hij zegent de jonge Job: “Ik zegen je oren dat je mag horen naar het woord van God. Ik zegen je ogen opdat je mag zien met de goedheid van God. Ik zegen je handen zodat je naar Zijn wil mag handelen, en ik zegen je voeten dat je mag gaan op Zijn weg.”

Net na de viering van mijn 25ste levensjaar is deze doopviering de eerste grote protestantse kerkelijke viering die ik in tijden meemaak. Als klein kind bezocht ik aan de hand van mijn opa en oma enkele keren de kerstdienst van de Zeeuws-Vlaamse hervormde kerk, maar van die ochtenden in een vaak koude kerk staat me nog vooral het knutselen tijdens de kinderdienst bij. Later in mijn leven bezocht ik de kerk van mijn

grootouders enkel bij een begrafenis. De doopdienst in de Nieuwe Kerk is dus een persoonlijk novum.

AFNAME KERKELIJKE INTERESSE

Ik ben geen uniek geval. Volgens het recentste onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) zegt slechts 47 procent van de Nederlanders van 15 jaar of ouder tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groep te behoren. In vergelijking: bij het eerste onderzoek rond kerkelijke gezindte in 2010 zei nog 55 procent van de Nederlanders van 15 jaar of ouder tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groep te behoren. Volgens het CBS hangt religieuze betrokkenheid samen met persoonskenmerken. Zo tonen vrouwen, ouderen, gehuwden en verweduwd, lager opgeleiden en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond een beduidend grotere betrokkenheid dan mannen, jongeren, gescheiden en ongehuwde personen, hoger opgeleiden, en mensen met een westerse of Nederlandse migratieachtergrond. Volgens de recentste cijfers van de Protestantse Kerk Nederland (PKN) zien ongeveer 1.850.000 Nederlanders zich als protestant, maar kampt de kerk ook met afnemende ledenaantallen. Zo schrijft een op de tien kerkleden



zich tussen 2012 en 2017 uit. De oorzaak hiervoor is tweeledig, communiceert de kerk in haar onderzoek. De teruggang in PKN-leden en mensen die zich geen onderdeel meer voelen van de kerkelijke familie volgt een landelijke trend van vergrijzing en secularisatie.

VERBINDING MET GELOOF IS MOEILIJK

Waar ligt dat aan? “De kerk hoeft niet meer. Het is een keuzemoment geworden voor velen in plaats van een vast gegeven”, stelt theologe en ethicus Petruschka Schaafsma van de Protestantse Theologische Universiteit. Schaafsma onderzoekt en publiceert over de betekenis van het begrip familie binnen het geloof. Ze schreef hierover voor de PKN de handreiking *Familie als gegeven, leven in web van relaties*, waarin de lezer vanuit christelijk perspectief wordt aangemoedigd na te denken over het begrip. Schaafsma: “Je identiteit wordt mede bepaald door de opvoeding. Veel mensen krijgen tegenwoordig in hun opvoeding kernideeën mee als zelfontplooiing, het maken van eigen keuzes en het idee dat je jouw talenten mag ontdekken. Dat is goed, maar je programmeert zo mensen ook voor op een individualistische kijk op het leven. Wanneer je alles benadert met vragen als ‘Wil ik dit wel?’ of ‘Is dit wel goed voor mij?’ wordt het lastiger om je te verbinden aan bijvoorbeeld een vereniging, of een geloof.”

GEDOOPT TOT FAMILIE

De doopdienst is in het protestantse geloof een van de twee heilige sacramenten naast het avondmaal. In zijn Bijbelboek heeft Petrus voor de doop een speciale plek in het leven van een kind genoemd. Hij eindigt deze brief zoals hij deze is begonnen, met een oproep om te groeien. De doop van een kind mag ook het begin zijn van een groeiproces.

“Mijn vrouw Annemieke en ik zien het dopen als een belofte van onze kant als ouders,” stelt Edvard Hendriksen, de vader van baby Job. “We beloven Job dat dat we hem kennis willen laten maken met het christelijk geloof en dat we de doop anderzijds zien als teken dat God ‘ja’ tegen hem zegt en als een symbool dat zijn ouders hebben gekozen om hem bij de gemeenschap te laten horen.”

Predikant Dirk De Bree verkondigt in de Nieuwe Kerk – waar naast Job ook de baby’s Olivia, Levi en Sven worden gedoopt – bovenal dat de heilige doop de bezegeling is van de verbintenis tussen God en de mens. “We delen aan onze kant in schuld en kunnen alleen bij God en zijn koninkrijk horen als we opnieuw geboren worden. Als we gedoopt worden in de naam van de Vader geeft God ons het teken en het zegel van

zijn verbond van zijn genade. We mogen zijn kinderen zijn en daarmee delen in zijn belofte. Op die manier wil hij altijd voor ons zorgen.”

Het is opvallend dat De Bree termen gebruikt als ‘vader’ en ‘kinderen’ die allemaal aan de sfeer van de familie zijn ontleend. Volgens theologe Schaafsma, die ethisch onderzoek doet naar de betekenis van familie, is dat metaforisch taalgebruik ook in de Bijbel vaak aan de orde. “Het is echt een belangrijke pijler om de relatie aan te duiden tussen God en Jezus en tussen



Doop Ruben Hendriksen

God en gelovigen, maar ook tussen gelovigen onderling. Je wordt bij een doop bijvoorbeeld deel van een kerkelijke familie vol geloofsbroeders en -zusters. Het is iets onverbrekelijks; je geloof bepaalt mede je persoonlijkheid. Je bent verantwoordelijk voor elkaar en je hebt eigenlijk niet bewust gekozen voor elkaar. In die zin gebruikt de kerkelijke gemeente eigenlijk het gegeven van familie.”

FAMILIE IS NIET ‘HEILIG VERKLAARD’

Al gaat de Bijbel tegelijkertijd ook de strijd aan met familiale banden. In de evangeliën zoekt Jezus regelmatig de confrontatie met de natuurlijke familie. Bekend is de oproep: “Wie mij volgt, maar niet breekt met zijn vader en moeder en vrouw en kinderen en broers en zusters, ja zelfs met zijn eigen leven, kan niet mijn leerling zijn.” (Lucas 14:26, zie ook het essay van Marleen Schoonderwoert op bladzijde 29, JdC.). Schaafsma: “Het christelijk geloof stelt ons eerder de vraag hoe we God kunnen dienen binnen ons gezin of onze familierelaties. Met het leven in het gezin als

zodanig ben je er nog niet.” Als de kerkelijke familie kleurt naar de natuurlijke familie zonder die te verheerlijken, heeft ze het volgens Schaafsma in deze tijd niet gemakkelijk. Juist dat gegeven karakter dat familie kenmerkt, is voor mensen van nu lastig. Moderne mensen zijn opgevoed om kritisch kiezend in het leven te staan. Ze vragen zich af wat ze echt willen, en wat er bij hen past. Er is aanbod genoeg in de sfeer van zingeving en cultuur. “We zijn kritisch waar we onze tijd in steken, en als we ergens tijd in steken, willen we er een bepaalde voldoening of keuzemogelijkheden voor terug. Uiteindelijk kan je geen kerk opbouwen als mensen er voortdurend buiten stappen en zich afvragen of ze dit wel willen. Je moet een bepaald commitment hebben en niet primair consumptief in de kerk zitten. Je bent in de kerk omdat je gelooft.”

OPVOEDEN DOE JE IN DE KERK

Tijdens de doopviering in Nieuwe Kerk valt vooral het jonge gehalte van de kerkelijke gemeente op, in deze zogenoemde roerige en individualistische tijden. Van de 1.670 geregistreerde leden zijn er 1.349 leden

jonger dan vijftig jaar en liefst 198 leden zijn jonger dan tien jaar, het hoogste aantal jeugdigen van alle Utrechtse PGU-gemeenten. Vooral de afgelopen tien jaar zijn er veel kinderen geboren en jonge gezinnen aangesloten, zag Hendriksen. Het gezin-Hendriksen verhuisde recent naar Den Dolder, maar kerkt nog steeds in de Nieuwe Kerk. “We vinden het fijn dat we ondanks onze verhuizing onze band met Utrecht kunnen houden door onze bezoeken aan de Nieuwe Kerk. Daar hebben we bewust voor gekozen. Je voedt de kinderen in je kerkelijke gemeente eigenlijk samen op. Als je hulp nodig hebt of fouten maakt, kan je gemeente je daarop wijzen. Met de doop neemt de gemeente Job ook op in haar gemeenschap en daarmee deel je samen de verantwoordelijkheid voor de opvoeding.”

Schrijver Jessy de Cooker studeerde journalistiek en is op dit moment bezig met zijn master Nieuwe Media & Digitale Cultuur aan de Universiteit van Utrecht. Hij werkt als freelancer, onder meer bij opiniemaandblad HP/De Tijd en hij is eindredacteur van PUP.

Doop Ruben Hendriksen

